

Pospiech, Richard

**Proč Slunce svítí a hřeje? Blízkovýchodní mýty: Slunce, strážce
spravedlnosti**

Studia philosophica. 2024, vol. 71, iss. 1, pp. 47-56

ISSN 1803-7445 (print); ISSN 2336-453X (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/SPh2024-1-5>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.80358>

License: [CC BY-NC-ND 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Access Date: 22. 08. 2024

Version: 20240822

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Proč Slunce svítí a hřeje? Blízkovýchodní mýty: Slunce, strážce spravedlnosti

Why Does the Sun Shine and Warm? The Middle Eastern Myths: Sun, the Guardian of Justice

Richard Pospiech

Úvod

Po sérii textů představujících jednotlivé antické filosofy a jejich pojetí kosmu, respektive odpovědi na námi položenou otázku „Proč Slunce svítí a hřeje?“, se v této eseji pro úplnost zaměříme také na starověké mytologie. Z podstaty věci nelze předpokládat, že by jednotlivé mýty starověkých civilizací odpovídaly na závažné filosofické, či snad dokonce fyzikální otázky týkající se charakteru Slunce či jiných nebeských těles, a tedy tentokrát nelze očekávat, že nám zkoumání starověkých mytologií přinese odpověď na námi probíranou otázku ohledně světla a tepla Slunce.¹ Zaměříme se proto na elementární charakteristiky Slunce či jiných nebeských těles a způsob, jakým tato tělesa dle mytologie ovlivňují lidský svět. Asi tušíme, že budeme mít co do činění s bohy, již byli považováni za pány těchto těles či za ta tělesa samotná. S tímto základním vědomím – pracujeme s mýty, nikoliv s filosofickými úvahami – se nyní pustíme do zkoumání mýtů jednotlivých civilizací Mezopotámie a Egypta, v dalším čísle pak prozkoumáme také starověké (předfilosofické) Řecko. Naším cílem je zjistit, jak si lidé před „filosofováním“ vysvětlovali vliv Slunce na Zemi, úrodu, počasí, život. A doufáme, že výsledek tohoto zkoumání nám pomůže lépe pochopit třeba i myšlenkové pochody prvních filosofů.²

1 Zvláště když již víme, jakým způsobem nám na tuto otázku podali (či mnohdy spíše nepodali) své odpovědi v minulých článcích probraní antičtí filosofové – viz předchozí čísla časopisu.

2 Vzhledem ke specifickému charakteru mýtických textů, jež v důsledku útržkovitého

Mezopotámie

Nejprve se podíváme do oblasti úrodných nížin v okolí řek Eufkrat a Tigris, kde někdy na počátku 3. tisíciletí př. n. l. vznikají první klínopisné administrativní záznamy na hliněných tabulkách, postupem času se pak objevují i záznamy mýtů, které se do té doby pravděpodobně velmi dlouho šířily ústně.³ Prozkoumáme tedy mytologii tajemných Sumerů, Chetitů a dále již semitické říše akkadské a babylonské. Časově se budeme pohybovat v období od 3. tisíciletí až do zániku novobabylonské říše po dobytí Peršany r. 539 př. n. l.

Sumerové

Sumerové jsou nesmírně zajímavé a také poněkud záhadné etnikum, u něhož se však zdržíme velmi krátce. Pramenů, z nichž bychom dokázali vyčíst nějaké podrobnosti o bozích Slunce a Měsíce, se nám totiž dochovalo velmi málo. Víme, že v této oblasti lidé uctívali tisíce bohů, přičemž za hlavní lze považovat tzv. kosmickou triádu – boha země (Enki), bouře a síly (Enlil) a nebes (An). Mimo to existovala ještě tzv. nebeská triáda – bohové měsíce (Nannar), slunce (Utu) a bohyně lásky a války (Innana). Zajímavé je, že bůh Měsíce Nannar byl synem Enlila a otcem bohů Slunce Utua a bohyně lásky Innany.⁴ Samotný bůh Slunce je pak považován také za strážce spravedlnosti ve světě, což je motiv, se kterým se budeme setkávat napříč všemi mytologiemi starověkých civilizací. Utu hraje velmi významnou roli v *Eposu o Gilgamešovi*, avšak z hlediska našich otázek se zde neobjevuje nic zásadního kromě faktu, že se Utu stará o světlo a sám Gilgameš se k němu často obrací pro pomoc či radu.

dochování a symbolického vyjadřování neumožňují přísnou analýzu, nebudeme tentokrát citovat pramenné texty a detailně je zkoumat, nýbrž podáme souvislý přehled.

3 Stručné dějiny této oblasti včetně zmínek o prvních literárních záznamech viz HRUŠKA, Blahoslav. *Mýty staré Mezopotámie: sumerská, akkadská a chetitská literatura na klínopisných tabulkách*. Praha: Odeon 1977. Živá díla minulosti, s. 7–13.

4 *Tamtéž*, s. 15.

Chetitě⁵

Chetitská říše zažila svůj vzestup, vrchol a pád během 2. tisíciletí př. n. l., během něhož byla v čilém kontaktu jak s civilizací mezopotámskou, tak i egyptskou. Pro nás je podstatné, že se zde objevuje hymnus na Slunce. Ten najdeme prakticky ve všech mytologiích, u Chetitů šlo ale o typický oslavný žánr a samotný *Hymnus na Slunce* je zachován v mnoha podobách. Opěvované Slunce u Chetitů „rozjasňuje obzory nebes a země“, dohlíží nad všemi kouty země a rozhoduje spory⁶ – je zde tedy opět zdůrazněn motiv Slunce jako strážce spravedlnosti, který evidentně (viz dále) souvisí se světlem Slunce, jemuž nic na světě neunikne.⁷ Kromě toho putuje po obloze díky čtyřspřeží, což u Chetitů nepřekvapí.

Babylonská (a akkadská) mytologie

Babylón jako město je doložen v pramenech již během období tzv. akkadské říše (2. pol. 3. tisíciletí př. n. l.) a později se stává centrem dějinně velmi významné říše babylonské. Koncepce bohů tohoto již převážně semitského obyvatelstva je nejkomplexněji popsána v jedné z nejznámějších babylonských literárních skladeb *Enuma Eliš*, tedy v eposu o stvoření a uspořádání světa. Sluneční bůh se v této mytologii nazývá Šamaš, ten měsíční pak Sína, Nannár nebo také Su'en. Tito bohové jsou nejvyšším bohem Mardukem dosazeni na oblohu jako správci času.⁸ Jakožto bohům je samozřejmě Slunci i Měsíci přiznána svobodná vůle, tyto bohové mohou v některých situacích utlumit svou zář, hledět jinam, ustoupit ze své dráhy apod.⁹

Nejprve se chvíli zastavme u boha Měsíce. Ten má velmi důležitou funkci, neboť určuje délku lunárního měsíce, což bylo pro starověké civilizace z hlediska určování času nejdůležitější měřítko.¹⁰ V samotném eposu *Enuma Eliš* jsou poměrně podrobně popsány jednotlivé měsíční fáze, podle nichž lze

5 Stručné dějiny, zejména ty literární, viz *tamtéž*, s. 277–282.

6 Viz chetitský *Hymnus na Slunce* – *tamtéž*, s. 320–321.

7 *Tamtéž*, s. 291–295. Viz také krátká skladba *Appu a jeho dva synové*.

8 *Slova do hlíny vešpaná: mýty a legendy Babylónu*. Praha: Academia 2010. Orient, s. 75.

9 Viz *tamtéž*, např. s. 378.

10 *Tamtéž*, s. 242.

počítat dny.¹¹ O významu boha Měsíce v babylonské mytologii svědčí také fakt, že je – stejně jako u Sumerů – otcem boha Slunce i bohyně Venuše Ištar.¹²

Nyní přejdeme k bohu Slunce, Šamašovi. V jednotlivých zápisech a mýtech je opět velmi výrazný motiv vševidoucnosti a s tím související funkce strážce práva a spravedlnosti či dokonce titul „nejvyšší soudce bohů“.¹³ Šamaš je líčen jako „veliký pán na nebi i na zemi“ či „kníže čtyř stran světových“.¹⁴

A ještě se podívejme na *Hymnus na Šamaše*.¹⁵ Šamaš, tedy Slunce, je zde oslavován jako vševidoucí bůh, dárce světla, vládce nad změnami ročních období, bojovník proti tmě (tedy zlu), božský soudce a ochránce práva a spravedlnosti, nejvyšší dozorce a správce apod. Je zdůrazněn jeho neustálý dennodenní pohyb po obloze. Opěvována je jeho vševidoucí moudrost, které nic neunikne. S tím souvisí, a konečně je to zde také zmíněno, všude pronikající paprsky a vše osvětlující světlo. Objevují se výrazy jako „prudká záře“ (verš 48) a zaznamenáváme také zmínky o teplu Slunce – „zahříváš ranní vánek, obilné pole – život země“ (verš 18), popřípadě „rozjasňuješ den, v poledne sesíláš na zemi žár“ (verš 178) či „širou zemi jak plamen rozpaluješ“ (verš 179).

Je tedy patrné, že tento babylonský hymnus na Slunce je pro naše tázání velmi zajímavý, neboť opravdu silně zdůrazňuje jak všudypřítomné sluneční světlo, jež mu dává kompetence k dohledu nad činy lidí, tak i teplo, prudký a spalující sluneční žár.

Závěr k mezopotámské mytologii

V této úvodní části jsme si krátce představili nejstarší mytologii Mezopotámie, konkrétně sumerskou, chetitskou a babylonskou (akkadskou). Ve všech těchto mytologiích je Slunce chápáno jako strážce spravedlnosti, což velmi pravděpodobně souvisí s jeho typickou vlastností, tedy osvětlováním. Světlo, kterému nic neunikne, které ozařuje vše a před nímž se nikdo neschová – bůh Slunce tedy vše vidí a všechny skutky potrestá či odmění. U Chetitů se

11 *Enuma Eliš* V 14–23, viz *tamtéž*, s. 54.

12 *Tamtéž*, s. 110, 127, 129 aj.

13 *Tamtéž*, s. 339, 371 aj.

14 *Tamtéž*, s. 84–85.

15 Jeho překlad do češtiny viz *Prameny moudrosti: mudroslovná literatura staré Mezopotámie*. Oikúmené (OIKOYMENH). Praha: Oikoymenh 1995, s. 95–101.

také poprvé objevuje motiv čtyřspřeží, jež veze boha Slunce po obloze, s čímž se pak setkáme ještě u Řeků (viz příští číslo). Velmi zajímavý je pak fakt, že Slunce je v mezopotámské mytologii synem Měsíce. Měsíc je úzce spjat s vnímáním času a je vyzdvihována jeho role jakožto měřítko času. Z mezopotámských mýtů má čtenář pocit, že Měsíc je chápán jako entita starší, důležitější, důstojnější. Pro vyčerpávající rozuzlení vztahu Měsíc – Slunce zde ale není prostor.

Nejvýznamnější skladbou pro naše účely je v této části určitě *Hymnus na Šamaše*. Poprvé se zde totiž výslovně objevují atributy Slunce, které nás nejvíce zajímají, a sice všudypřítomné světlo, paprsky a také teplo. Výslovně je zmíněno rozpalování země a zejména ohřívání pole, kde roste obilí – tedy podpora života a růst rostlin, bez čehož by žádný život na zemi nebyl.

Je však samozřejmé, že žádné filosofické, či snad dokonce fyzikální vysvětlení toho, proč Slunce svítí a hřeje, zde nenalezneme. Slunce – bůh Šamaš je zkrátka těmito vlastnostmi nadán a tečka.

Egyptská mytologie

Nyní se přesuneme na území severovýchodní Afriky, kde někdy od počátku 3. tisíciletí př. n. l. zažívala své vzestupy, rozkvěty a pády starověká říše Egyptanů. Dějiny starověké egyptské říše jsou poměrně složité a tomu odpovídá také množství jednotlivých kultů, bohů a jejich atributů. Abychom se do toho úplně nezamotali, podíváme se podrobně jen na ty nejvýznamnější kultury spjaté se Sluncem a Měsícem – kulty bohů Re, Hora, Thovta a Atona. Na závěr zmíníme některé konkrétní zajímavé texty, v nichž se o těchto bozích píše.

Re

Již v nejstarších dobách prvních královských dynastií se bůh Slunce označuje jako Re-Atum, popř. Atum-Re. Re bývá zobrazován jako lidská bytost se sokolí hlavou, nad níž je sluneční deska, kolem které je ovinut had chystající se uštknout nepřítele.¹⁶ Často se také setkáváme se zobrazením tohoto boha vsedě ve slunečním kotouči¹⁷ na lodi plující po nebeském oceánu. Když

16 Srov. dále s Horem behdetským.

17 Ten se nazývá aton – viz dále.

sluneční bůh dorazí k západu, přeseďne na noční člun a jede pod horizontem (duatem) v říši duchů zpátky k východu. Během této noční plavby musí neustále bojovat s temnotou a s hrozivým drakem Apopem.¹⁸

Po období vládců V. dynastie (vládli do konce 24. stol. př. n. l.) už se Reovi nestaví žádné nové chrámy, neboť převládá přesvědčení, že jakožto bůh Slunce buď všechny ostatní bohy přímo stvořil, nebo z něho tito vznikli emanací. Uctíváním jakéhokoli boha se tedy dostává poct i bohu Slunce. Jednotliví bohové jsou pak často spojováni se jménem boha Re (Amon-Re, Sobek-Re atd.).¹⁹

Hor

Odlišná byla představa boha Slunce v Dolním Egyptě. Tam jím byl bůh Hor zobrazovaný jako sokol vznášející se pod nebeskou oblohou s paprsky ozařujícími povrch země.²⁰ Samotné nebe bylo přitom chápáno jako veliká kráva Hathor (tj. dům Horův).²¹

Ve městě Behdet byl pak bohem okřídlený sluneční kotouč, který byl později sloučen právě s kultem boha Hora, a nazýval se tak Hor behdetský. Tato představa boha Slunce je zajímavá z toho hlediska, že si podržela skutečnou podobu Slunce a nebyla personifikována – šlo o okřídlený sluneční kotouč mávající svými křídly, a tak postupující oblohou. Je zde také zdůrazněn nepřijemný účinek paprsků Slunce způsobujících úpal. Tento efekt byl přičítán dvěma hadům vrhajícími se z nebe na nešťastníky na zemi a trávící je jedem.²² Sám bůh Re svěřil údajně bohu Horovi velení svých vojsk a na obrazech se pak objevuje podoba okřídleného Hora behdetského pobíjejícího nepřítele na přídi Reovy flotily.²³

Bůh Hor byl postupem času přijat také v Horním Egyptě a zjednodušeně řečeno splývá jeho kult postupně s kultem boha Re. Hor, se kterým se odne-

18 Viz LEXA, František. *Náboženská literatura staroegyptská II.* 2. přehl. vyd. Praha: Herrmann 1997, s. 37.

19 *Tamtéž* s. 46.

20 *Tamtéž*, s. 36.

21 Jejich kulty se také šířily společně, viz *tamtéž* s. 41–42.

22 *Tamtéž*, s. 36.

23 *Tamtéž*, s. 25.

paměti ztotožňují vládcí egyptské říše, se v mytologii stává Reovým synem²⁴ a Re je nazýván otcem všech králů.²⁵

Aton

Faraon Achnaton (Amenhotep IV., vládl v pol. 14. stol. př. n. l.), otec Tutanchamona, vešel do dějin pro svou velmi neotřelou náboženskou revoluci, která měla sice krátké trvání, ale je pro nás poměrně zajímavá. Achnaton totiž povýšil boha Slunce na v podstatě jediného boha říše. Aton bylo přitom v Egyptě jméno pro sluneční kotouč, nikoliv pro boha jako osobu (jako tomu bylo kupříkladu u boha Re). Aton je tedy pro Achnatona bohem neosobním,²⁶ který navíc pečuje o všechny národy světa stejně jako o Egypt. Lze zde vysledovat zajímavé myšlenky o rovnocennosti všech národů. Achnaton sám složil krásný hymnus na Atona – boha Slunce (viz níže), kde se neobjevují žádná četná jména a přívlastky pro boha Slunce, nic o dvou egyptských korunách, o člunu, na němž bůh sedí, o jeho bojích s drakem či vůbec o cestě podsvětím. Jako by nešlo o chvalozpěv čistě egyptský, ale o chválu, kterou může pronést kterýkoli člověk na světě.²⁷

Co se vyobrazení týče, je Aton znázorňován jako sluneční kotouč vyzařující životadárné paprsky zakončené lidskými dlaněmi. Je pojímán jako jasně viditelné všudypřítomné Slunce, jehož vliv pociťují všichni lidé bez rozdílu. Aton ztělesňuje lásku, mír, život a světlo.²⁸

Thovt

A na závěr výčtu egyptských bohů se krátce zastavíme u boha Měsíce. Ten je zobrazován jako lidská bytost s hlavou ibise. Také u Egyptanů byl Měsíc symbolem měření a počítání času (srov. s babylonským bohem Měsíce), postupně se pak Thovt stal bohem všeho vědění obecně. S tím souvisí jeho

24 *Tamtéž*, s. 45.

25 Viz *tamtéž*, s. 113, 138, 161, 172 aj.

26 Srov. s představou boha behdetského – před i po sloučení s kultem boha Hora.

27 LEXA, František. *Náboženská literatura staroegyptská II.* 2. přehl. vyd. Praha: Herrmann 1997, s. 50–52.

28 VACHALA, Břetislav. *Milostné písně starého Egypta.* Praha: Set Out 2003, s. 10.

posun až k bohu spravedlnosti,²⁹ Thovt je soudcem bohů a duchů zemřelých lidí, u posmrtného soudu stojí u vah, zapisuje výsledek a oznamuje jej duchu zesnulého.³⁰

Prameny

Prošli jsme si nejvýznamnější bohy Slunce a Měsíce a popsali si jejich atributy a vyobrazení. Nyní se podívejme na konkrétní pramenné texty, které se nám z Egypta zachovaly, a prozkoumejme, zda nám něco napovídají o světle a teple Slunce, příp. Měsíce.

Texty zachované v egyptských pyramidách hovoří velmi často o posledním soudu, o tom, jak se má při něm dotyčný nebožtík chovat a co má říkat, aby nebyl zatracen. Jeden z těchto textů básnicky popisuje vstup králova ducha do nebe a při té příležitosti zmiňuje Slunce, které po svém východu svou září zhasíná ostatní hvězdy, doslova „pojídá je“.³¹ Velice zajímavé jsou také tzv. nápisy z rakví Střední říše. V jednom z těchto nápisů nazvaném *Modlitba ducha zesnulého k Reovi* můžeme číst, jak Re „svítí ve svém slunečním kotouči“, „probouzí vítr ohnivým dechem svých úst“ a „osvětluje obě země svou září“.³² Podobně se píše také v knihách mrtvých, kde však plamenným dechem disponují opice sedící na přídi Reovy lodi.³³ Paprsky, které zalévají zemi světlem a „zahání tmou a mrákoty“, a ohnivost jako jasný atribut boha Slunce se pak objevují v textu *Modlitba sesazeného úředníka k Horovi*.³⁴ A konečně motiv životadárnosti Slunce, které poskytují světlo a život svými paprsky, nalezneme v textu *Ranní modlitba královny Nefernofruatony za jejího manžela*.³⁵

Tím nejkrásnějším a nejzajímavějším textem ze starověkého Egypta je ale již zmíněný chvalozpěv faraona Achnatona na Slunce. Zde konečně nalézáme některé konkrétní výrazné atributy Slunce, ovšem uvědomme si – Slunce

29 Na rozdíl od mezopotámských mytologií, kde tuto úlohu – strážce spravedlnosti – vykonával bůh Slunce.

30 LEXA, František. *Náboženská literatura staroegyptská I*. 2. přehl. vyd. Praha: Herrmann 1997, s. 27.

31 *Texty pyramid 393–414*, in LEXA, František. *Náboženská literatura staroegyptská II*. 2. přehl. vyd. Praha: Herrmann 1997, s. 8.

32 *Tamtéž*, s. 35.

33 *Tamtéž*, s. 81.

34 *Tamtéž*, s. 110–111.

35 *Tamtéž*, s. 115.

jakožto slunečního kotouče, nikoliv jakožto osoby boha. Toto Slunce, tento Aton, samozřejmě září svými paprsky na celou zemi, a tím zahání chaos, zlo a temnotu, jež pak přichází se západem Slunce. Je zde výrazný motiv oné životadárnosti – Slunce nejen že je stvořitelem života a světa, ale dokonce „vytváří símě v lidech a spojuje muže se ženami“ – život tedy během své nadvlády udržuje a podporuje. Je také chápáno jako stvořitel změn počasí během roku, zimy i žáru v létě. To je ale bohužel jediná zmínka o teple v tomto jinak nádherném hymnu. Zajímavé je naopak zdůraznění, že Slunce je veliké a putuje velmi daleko a vysoko nad zemí.³⁶

Závěr k egyptské mytologii

V egyptské mytologii bylo Slunce uctíváno jako jeden z nejvyšších a nejvýznamnějších bohů. Vzhledem k charakteru egyptského písma a pramenů obecně máme velmi jasnou představu o tom, jak bohové Slunce dle Egyptanů vypadali. Pouť boha Re po obloze a jeho následný návrat zpět na východ podsvětím, kde musí podstupovat nelítostné souboje (důležitý boj se zlem a temnotou), mají velkou podobnost s poutí boha Héliá, jak uvidíme v příštím čísle časopisu. Velmi zajímavé je vyobrazení paprsků jako zásadního atributu boha Slunce – je u nich zvýrazněna schopnost osvětlovat povrch země, v rámci Achnatona hymnu jsou dokonce zakončené lidskými dlaněmi, ale zároveň se zde nezřídka objevuje také motiv hadů, jakoby schovaných v paprscích a způsobujících nepříjemné obtíže – bolesti hlavy, úpal, smrt. Zcela úchvatná je pak odosobněná představa Slunce jako Atona. Slunce, které je všude stejné, září všem národům, ovlivňuje počasí a zejména poskytuje život. Škoda, že se Achnaton neobtěžoval přijít s vysvětlením, proč tomu tak je, proč vlastně Slunce hřeje... Ale to už bychom asi chtěli příliš. I tak má čtenář pocit, že tento hymnus předběhl svou dobu o mnoho staletí.

Bůh Měsíce opět působí v egyptském podání velmi důstojně. Je to bůh vědění, bůh spravedlnosti, bůh, jehož závěrečný ortel u posmrtné misky vah je pro každého člověka tím nejzásadnějším.

36 *Tamtéž*, s. 113–115.

Závěr

Představili jsme si ty vůbec nejstarší mytologické texty a představy v mediterránním prostoru o Slunci a Měsíci. V těchto kulturách jsou nebeská tělesa personifikována do podoby bohů, kteří svítí na celý svět. S tím souvisí vždy velmi akcentovaná schopnost vše vidět a na to navazující dohled nad spravedlností. Světlu nic neunikne, žádný čin, žádná nespravedlnost, Slunce vše vidí a jakožto bůh také trestá. Co se tepla týče, zde jsou zmínky vzácnější, přesto se objevují, a to nejvýrazněji u Egyptanů. Tyto kultury si velmi dobře uvědomovaly, že bez Slunce a jeho schopností není a nemůže být na Zemi žádný život, a proto je Slunce božstvo velmi významné. Mimo četných oslavných básní na tuto entitu to dokazuje také fakt, že u Egyptanů bylo Slunce to vůbec nejvýznamnější božstvo, které stálo na vrcholu celého panteonu. Obecně vzato si také musíme uvědomit, že bohové jsou samozřejmě rozumné bytosti nadané vlastní vůlí, proto mohou svou dráhu na obloze měnit, pomáhat lidem a komunikovat s nimi.

U Měsíce je zajímavá skutečnost, jak velmi si v Mezopotámii a v Egyptě tohoto boha vážili. Je to bůh nesmírně důstojný, úctyhodný, spojený s věděním a časem.

Jak už bylo zmíněno v úvodu – od této práce jsme neočekávali odpovědi na otázku „Proč Slunce svítí a hřeje?“ ve filosofickém nebo fyzikálním smyslu tak, jako tomu bylo v předchozích článcích. Zaměřovali jsme se zkrátka na to, zda si lidé v daných kulturách uvědomovali, co jim Slunce přináší, zda více akcentovali teplo, nebo světlo, životadárnost či spravedlnost, a jak se toto všechno odráželo v mýtech. V dalším čísle se v podobném duchu podíváme také na řeckou mytologii, kde by již snad mohly být k nalezení jisté náznaky jiného než náboženského typu vysvětlení slunečního světla a tepla.

Mgr. et Mgr. Richard Pospiech

absolvent Katedry filozofie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity

Arna Nováka 1, 602 00 Brno, Česká republika

330984@mail.muni.cz

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.